

ความเป็นเพศในสังคมเมืองกรุงเทพ

Bangkok as Gendered and Sexual City: Yes or No

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กนกวรรณ ธารวรรณ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

Assistant Professor, Kanokwan Tharawan, Ph.D.

Institute for Population and Social Research, Mahidol University

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์ความเป็นเพศในสังคมเมืองกรุงเทพมหานคร ในสามส่วนคือความเป็นเพศหญิง ความเป็นเพศทางเลือก และการรณรงค์ในสังคมเมืองกรุงเทพ โดยใช้แนวคิด The Right to the City เป็นฐานคิดในการวิเคราะห์การประกอบสร้างสังคมเมือง ใช้แนวคิดสตรีนิยมเมืองศึกษาเป็นฐานคิดในการวิเคราะห์การจัดสรรพื้นที่ในสังคมเมืองกรุงเทพมหานคร และโดยเฉพาะในส่วนของการประกอบสร้างความเป็นเพศนั้น บทความนี้ใช้แนวคิด Gender Performativity เป็นฐานคิดในการวิเคราะห์ความเป็นเพศ ผู้เขียนเชื่อว่าการประกอบสร้างความเป็นสังคมเมืองกรุงเทพมหานครที่ไม่ได้รับการวิเคราะห์จากมุมมองสตรีนิยมและเพศวิถีศึกษามาก่อนดังปรากฏในบทความนี้ อันส่งผลใหญ่หลวงต่อการดำเนินชีวิตทุกวันของคนทุกคนในสังคมเมืองกรุงเทพมหานคร จะเป็นอุปสรรคต่อการต่อสู้ทางเมืองศึกษา สตรีศึกษา และเพศวิถีศึกษาในสังคม “เมือง” กรุงเทพมหานคร และอาจก่อให้เกิดการร่วมสร้างสังคมเมืองกรุงเทพมหานครให้เป็นเมืองที่วิถีชีวิตคนเมืองเป็นการร่วมกันสร้างอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: สังคมเมือง, สตรีนิยม, เพศทางเลือก, การรณรงค์ในสังคมเมือง, เมืองศึกษา, วิถีชีวิตคนเมือง

Abstract

This article challenges the idea that the urban city of Bangkok is constructed largely on patriarchal ideology. In the analyses of three topics including Being Biologically Female in Bangkok, Being LGBTIQ in Bangkok, and Sexual Desires in Bangkok, the author utilizes the Right to the City (Henri Lefebvre and David Harvey) to examine the construction of Bangkok as an urban city, feminist perspectives in geography and urban studies to examine cultural allocation of space in Bangkok for biologically-female persons, and particularly Gender Performativity (Judith Butler) to examine socio-cultural construction of gender. It is anticipated that this analysis of socio-cultural construction of Bangkok as an urban city, conceived through feminist and queer perspectives in this article, will contribute to the body of knowledge in disciplines such as urban studies, feminist studies, and queer studies. Ultimately, this analysis should provide platform for conversations among women and queers in Bangkok to put forth their attention in making their Right to the City of Bangkok.

Keywords: Urban City, Feminism, Queer Studies, Sex in Urban City, Urban Studies, the Right to the City

บทนำ

เมืองหลวงของประเทศมักจะเป็นศูนย์กลางของการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา การประกอบอาชีพ และยังเป็นศูนย์กลางของความเจริญสูงสุดของประเทศด้านวัตถุทุกประเภท ด้านเทคโนโลยีทุกแขนง และด้านการแพทย์ จึงเป็นเรื่องปกติอย่างยิ่งที่ผู้คนจะหลั่งไหลเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าให้แก่ตนเอง เช่นเดียวกับการหลั่งไหลของผู้คนเข้าสู่กรุงเทพมหานครเพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าให้แก่ตนเอง กรุงเทพมหานครจึงกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย แหล่งหารายได้ แหล่งศึกษาเรียนรู้ และแหล่งพักผ่อน/บันเทิงแบบสังคมเมืองสำหรับผู้คนนับหลายสิบล้านคนที่เข้าเมืองมาแสวงหาสิ่งที่เมืองมีให้แก่ผู้อยู่อาศัยในเมือง

กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่ “คนกรุงเทพ” ยอมรับในความเป็นเมืองของกรุงเทพมหานคร คนกรุงเทพโดยกำเนิดย่อมประจักษ์ถึงความเปลี่ยนแปลงของผู้คนและอาคารสถานที่รอบบ้านเรือนที่เคยอยู่อาศัยมาแต่เดิม คนกรุงเทพแบบย้ายถิ่นย่อมตระหนักถึงการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนเองให้เข้ากับสังคมเมืองให้ได้มากที่สุด การดำรงอยู่ในเมืองโดยต้องปรับเปลี่ยนตนเองให้เข้ากับเมืองและร่วมกันสร้างเมืองให้เป็นของตนเองมากที่สุดเป็นกระบวนการที่นักคิด/นักปรัชญาด้านเมืองให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง แนวคิดเรื่อง*การร่วมกันสร้างเมือง เพื่อให้เป็นเมืองตามวิถีของทุกคน* เนื่องจากเมืองเป็นของทุกคนที่อาศัยอยู่ในเมือง (The Right to the City) เป็นแนวคิดที่แตกยอดมาจากแนวคิดมาร์กซิสต์ที่วิพากษ์ว่าเมืองเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากทุนนิยมโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แนวคิดนี้อธิบายว่าทุนนิยมได้ครอบงำผู้คนในเมือง วิถีชีวิตของคนเมือง อาคารบ้านเรือนในเมือง และทุกองคาพยพของเมืองไว้จนหมดสิ้น

สำนวน The Right to the City ถูกบัญญัติขึ้นครั้งแรกโดยนักปรัชญาชาวฝรั่งเศสชื่อ Henri Lefebvre (Lefebvre 1971) โดยแรกเริ่มทีเดียว Lefebvre ได้อธิบายไว้ในหนังสือ Le Droit à La Ville ถึงผลกระทบ

ของทุนนิยมต่อพื้นที่เมืองว่าชีวิตของผู้คนในพื้นที่เมืองถูกลดทอนให้เหลือค่าน้อยกว่าเงิน ซึ่งหมายความว่าเงินเป็นใหญ่ที่สุด เงินซื้อได้ทุกอย่าง นอกจากนี้ Lefebvre ยังมองว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนในเมืองยังถูกถอนรากถอนโคนให้สิ้นคุณค่า กลายเป็นมูลค่าเข้ามาแทนที่ พื้นที่ในเมืองถูกตีมูลค่าเป็นเงินทุกตารางนิ้ว และการปกครองในเมืองก็ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเงิน ด้วยแรงขับเคลื่อนที่ต่อต้านสิ่งที่เกิดขึ้นกับสังคมเมืองดังกล่าวนี้ Lefebvre จึงเรียกร้องให้เกิดปฏิบัติการ “กู้ชีพ” พลเมืองในพื้นที่เมืองให้พ้นจากความเป็นเมืองที่เขาได้วิเคราะห์ไว้ ทั้งนี้โดย Lefebvre มองว่าพื้นที่เมืองควรเป็นพื้นที่ร่วมของหมู่ชนที่ดำเนินชีวิตอย่างอิสระและหลากหลาย ไม่ถูกจำกัดด้วยเพียงค่าของเงิน

แนวคิด The Right to the City ของ Lefebvre ถูกนำไปใช้อย่างแพร่หลายในหมู่นักเคลื่อนไหวทางสังคม กลุ่มคนเหล่านี้พยายามเรียกร้องให้พื้นที่เมืองที่ทุกอย่างถูกรอบงำด้วยเงินกลับมาเป็นพื้นที่ที่เงินไม่อาจทำอะไรได้มากจนเกินไป นักเคลื่อนไหวมองว่าเงินและระบบทุนนิยมเป็นต้นเหตุของความเหลื่อมล้ำของผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมือง คนมีเงินมากซื้อได้มากคนมีเงินน้อยซื้อได้น้อย แนวคิดการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมทางสังคมและการมีชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีในพื้นที่เมืองทรงอิทธิพลอย่างมากในกลุ่มประเทศอเมริกาใต้และยุโรป แนวคิดนี้ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้เพื่อสร้างให้เกิดความเข้าใจในแนวคิดเรื่อง The Right to the City ทั้งในระดับประชาชนและระดับนโยบาย ต่อมาในระยะหลังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญเรื่อง The Right to the City ชื่อ David Harvey (Harvey 2008) ได้ขยายความเพิ่มเติมต่อไปจาก Lefebvre และนักเคลื่อนไหวทางสังคมอีกว่าแนวคิดเรื่อง The Right to the City เป็นแนวคิดที่ควรจะมี ความหมายมากกว่าสิทธิของปัจเจกชนในการเข้าถึงทรัพยากรของเมือง โดยควรหมายรวมถึงการที่พลเมืองในพื้นที่เมืองร่วมกันต่อสู้เพื่อสร้างเมืองที่ทุกคนต้องการด้วยกัน The Right to the City จึงไม่ใช่เรื่องสิทธิของคนคนเดียว แต่เป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจกันสร้างเมืองให้เป็น

อย่างที่ต้องการ งานเขียนของ King (King 2018) ก็ได้วิพากษ์แนวคิดของ Lefebvre ด้วยว่าแนวคิดเรื่อง The Right to the City ไม่จำเป็นต้องอธิบายโดยอิงจากฐานที่ว่าเมืองถูกรอบงำด้วยเงินตราและคนในเมืองต้องต่อสู้เพื่อให้เมืองพ้นจากการครอบงำนั้น เพราะแท้จริงแล้วความหมายของ The Right to the City ควรเป็นเพียงเรื่องการใช้พื้นที่เมือง (Use of Urban Spaces) ไม่ใช่การให้ความสำคัญกับมูลค่าของทุกตารางนิ้วในพื้นที่เมืองอย่างที่ Lefebvre นำเสนอ

กรอบคิดของบทความ

บทความเรื่อง *ความเป็นเพศในสังคมเมือง* บทความนี้เป็นบทความที่วิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในเมืองกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในพื้นที่สาธารณะและพื้นที่ส่วนบุคคลที่ให้บริการแก่สาธารณะชน เช่น ตลาดสถานที่ออกกำลังกาย ห้างสรรพสินค้า บทความนี้ใช้แนวคิดทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ (Theory-Based Article) ผู้เขียนได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องแล้วนำเสนอบทวิเคราะห์โดยการอธิบายผ่านปรากฏการณ์ที่พบเห็นเชิงประจักษ์ในกรุงเทพมหานครเป็นหลัก โดยปรากฏการณ์เหล่านี้ได้มาจากการศึกษาวงค์วานวุ่นเครือ (Ethnography) ของการใช้ชีวิตในเมืองกรุงเทพมหานคร ใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ของผู้เขียน ซึ่งเป็นผู้อยู่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครมาตลอดระยะเวลา 25 ปี และอาศัยข้อมูลสนับสนุนบางส่วนจากการสัมภาษณ์แบบ Ethnographic Interview จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 คนที่เป็นผู้อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ผู้เขียนเลือกใช้แนวคิด The Right to the City¹ แนวคิดสตรีนิยม และแนวคิด Gender Performativity เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ความเป็นเพศในพื้นที่เมืองกรุงเทพมหานคร ผู้เขียนเชื่อว่า “ตำแหน่ง” ทางความคิดที่แนวคิดทั้งสามนี้เชื่อมประสานกันเป็นจุดร่วมเดียวกัน (Intersectoral Concept) เป็น “ตำแหน่ง” ทางความคิดที่ทรงอิทธิพลต่อการสร้างเมืองกรุงเทพมหานคร

ให้คนทุกเพศ (ชาย หญิง เพศทางเลือก) ได้สามารถอยู่อาศัยและดำเนินชีวิตในพื้นที่สาธารณะได้ตามวิถีทางเพศของตนอย่างปลอดภัย ในระหว่างการเดินทางทางความคิดไปยัง “ตำแหน่ง” ดังกล่าวยังไม่สมบูรณ์นั้น ในเบื้องต้นผู้เขียนหวังเพียงว่าการวิเคราะห์ตามแนวคิดทั้งสามนี้จะก่อให้เกิดคุณูปการต่อการเรียนรู้เรื่องความเป็นเพศในสังคมเมืองของเมืองกรุงเทพมหานครพอสมควร ทั้งในส่วนของเพศสภาวะ (gender) เพศวิถี (sexuality) และการมรณ (sexual relation)

เกิดเป็นหญิง (ในเมือง) แท้จริงแสนลำบาก

มีคำถามชวนคิดข้อหนึ่งว่าหากใช้เกณฑ์ด้านความปลอดภัยแล้วนั้นจริงหรือไม่? ที่พื้นที่สาธารณะในกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ของคนที่มิเพศกำเนิดเป็นชาย ไม่ว่าจะเป็นชาย ชายรักชาย หรือชายที่ข้ามเพศเป็นหญิง โดยนิยามว่า “ความปลอดภัย” หมายถึงความสามารถในการใช้พื้นที่สาธารณะในกรุงเทพมหานครได้โดยปราศจากการถูกรบกวนแรงทั้งทางกาย (ถูกทำร้ายร่างกาย) ทางวาจา (ถูกแซว) และทางเพศ (ถูกล่วงละเมิดทางเพศทุกกรณี) หรืออาจกล่าวได้ว่าระหว่างชายกับหญิงในที่สาธารณะในกรุงเทพมหานคร ความรู้สึกปลอดภัยที่ผู้ชายได้รับ/รู้สึกได้ มีมากกว่าที่ผู้หญิงได้รับ/รู้สึกได้ โดยในที่นี้ ท่ามกลางมนุษย์ผู้มีเพศชายโดยกำเนิดนั้น ความรู้สึกว่าตนเองปลอดภัยในที่สาธารณะในเมือง เรียงลำดับจากมากไปน้อยตั้งแต่ชาย สู้ชายรักชาย สู้ชายข้ามเพศ

ม้านั่งในที่สาธารณะ เช่น ตามป้ายรถเมล์ ในสวนลุมพินี ในสวนสาธารณะอื่นใดในกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นม้านั่งยาวส่วนใหญ่ม้านั่งเหล่านี้จะสามารถกลายเป็นที่นอนพักอันแสนสบายของมนุษย์เพศชายโดยกำเนิดได้ เราสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในกรุงเทพมหานครว่าผู้ชายจำนวนมากมักจะนอนหลับสนิทบนม้านั่งสาธารณะ แต่ไม่ค่อยพบเจอว่าผู้หญิงกระทำการสิ่งเดียวกันนี้ ผู้ชายบางคนนอนกรนเสียงสนั่นทั่วบริเวณ ผู้หญิงไม่กล้าแม้แต่จะจับหลับ เสียงกรน

แหบห้าวที่แสดงว่าผู้นอนเป็นเพศชายนั้นยังทำให้เขายิ่งปลอดภัย การนอนหลับสนิทได้ ณ ม้านั่งยาวในพื้นที่สาธารณะประหนึ่งกำลังนอนในที่ส่วนตัวของผู้ชายในเมืองเป็นภาพชินตาจากเมืองใหญ่มุมโลก และเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่าแท้จริงแล้วเมืองเป็นที่ของผู้ชายมากกว่าจะเป็นที่ของผู้หญิง นักวิชาการภูมิศาสตร์สตรีนิยม Beebeejaun (Beebeejaun 2016) กล่าวไว้ว่าความละเอียดอ่อนต่อเรื่องเพศ (gender) เป็นประเด็นที่ไม่เคยได้รับการเหลียวแลในกระบวนการสร้างและพัฒนาพื้นที่เมืองเลย ผู้หญิงในเมืองกลายเป็นคนชายขอบทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม แนวคิด *วิถีชีวิตคนเมือง* (The Right to the City) จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางเพศของบุคคลด้วย

ลานกีฬาชุมชนในกรุงเทพมหานครเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่ผู้เขียนสังเกตพบว่าเป็นพื้นที่ของผู้ชายมากกว่าผู้หญิง จะเรียกว่าผู้หญิงไม่ชอบเล่นกีฬาก็ไม่สามารถสรุปเช่นนั้นได้ เพราะผู้หญิงจำนวนมากนิยมเล่นกีฬา เช่น กีฬาแบดมินตัน กีฬาวูเลย์บอลลูก กีฬาสีลาศ แต่พบว่าเป็นการเล่นกีฬาในสถานที่ที่จัดเตรียมไว้เพื่อกีฬาประเภทนั้นโดยเฉพาะ และพบว่าผู้หญิงจำนวนมากออกกำลังกายทั่วไป เช่น เล่นโยคะ ต่อยมวย ออกกำลังกายในฟิตเนส เต้นแอโรบิก ซึ่งพบว่าเป็นการออกกำลังกายในที่ซึ่งจัดไว้เฉพาะวัตถุประสงค์นั้น และในช่วงเวลาเฉพาะที่จัดสรรไว้ให้เท่านั้น ดังนั้นผู้หญิงชอบเล่นกีฬาและชอบออกกำลังกายเฉกเช่นเดียวกับผู้ชาย แต่ผู้หญิงไม่นิยมใช้ลานกีฬาชุมชนของกรุงเทพมหานครเป็นสถานที่เล่นกีฬาและออกกำลังกาย ยกเว้นการเต้นแอโรบิกซึ่งมีคนนำเต้นและมีการกำหนดขอบเขตของสถานที่และเวลาสำหรับการเต้นแอโรบิกชัดเจน สถานที่สาธารณะเอนกประสงค์ที่ถูกขนานนามว่า “ลานกีฬาชุมชน” ของกรุงเทพมหานครจึงเป็นพื้นที่สาธารณะที่ผู้ชายเป็นผู้ใช้ประโยชน์ ซึ่งอาจจะใช้เพื่อการกีฬาตามวัตถุประสงค์ของกรุงเทพมหานคร หรือใช้เพื่อกิจกรรมอื่นที่ผู้ชายในชุมชนต้องการใช้ พื้นที่สาธารณะในเมืองจึงยังคงเป็นพื้นที่ของผู้ชาย

แม้ว่ากรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรกำหนดนโยบายและบริหารงบประมาณของกรุงเทพมหานครจะพยายามทำให้เมืองกรุงเทพเป็นเมืองของทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย แต่แนวคิดเชิงโครงสร้างที่ไม่ได้คำนึงถึงบรรทัดฐานของสังคมไทยที่ฝังรากลึก ทั้งในเรื่องเพศ (ผู้ชายครองพื้นที่สาธารณะ ผู้หญิงครองพื้นที่เฉพาะ) และเรื่องชนชั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องชนชั้นแรงงานและชนชั้นกลางในเมือง ย่อมส่งผลให้กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรไม่สามารถนำพาให้เมืองกรุงเทพเป็นเมืองสำหรับทุกคนได้ ผู้หญิงที่รู้สึกว่าจะสามารถวิ่งออกกำลังกายในสวนสาธารณะทั่วไปในกรุงเทพมหานครได้จะมีเพียงผู้หญิงชนชั้นกลาง และสวนสาธารณะที่ผู้หญิงชนชั้นกลางใช้เป็นสถานที่ออกกำลังกายจะเป็นสวนสาธารณะเฉพาะที่ผู้หญิงชนชั้นกลางนิยมไปวิ่งออกกำลังกายเท่านั้น ไม่ใช่สวนสาธารณะใดก็ได้เพราะสวนสาธารณะใดก็ได้ไม่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของผู้หญิงชนชั้นกลางได้

ในส่วนของผู้หญิงชนชั้นแรงงานในเมืองกรุงเทพนั้น พบว่าผู้หญิงชนชั้นแรงงานในกรุงเทพมหานครมักจะไม่นิยมออกกำลังกาย ซึ่งอาจจะไปด้วยข้อจำกัดเรื่องสถานที่ออกกำลังกาย หรืออาจจะไปด้วยแนวคิดเกี่ยวกับการออกกำลังกายเพื่อรักษาสุขภาพ ซึ่งไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด พบว่าผู้หญิงชนชั้นแรงงานไม่ใช้ลานกีฬาชุมชนในการออกกำลังกายเพราะลานกีฬาชุมชนเป็นพื้นที่ของผู้ชาย ไม่วิ่งออกกำลังกายในสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานครเพราะไม่นิยมแต่งกายด้วยชุดวิ่ง ใส่รองเท้าวิ่ง ใส่หูฟังเพื่อฟังบางอย่างขณะวิ่ง และตั้งหน้าตั้งตาวิ่งอย่างเดียว และผู้หญิงชนชั้นแรงงานไม่นิยมออกกำลังกายหรือเล่นกีฬาใด ๆ ที่ต้องใช้เงินในการเช่าสถานที่ เช่าผู้ฝึกสอน และต้องสรรหาอุปกรณ์ประกอบการเล่นกีฬาและการออกกำลังกายมากมาย ผู้หญิงในเมืองกรุงเทพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้หญิงชนชั้นแรงงาน จึงเป็นกลุ่มคนที่ไม่ได้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะในกรุงเทพมหานครเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจและการเล่นกีฬาเลย

นักวิชาการ Scraton และ Watson (Scraton and Watson, 2010) กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่าวาทกรรมเรื่อง “ความต่าง” ระหว่างผู้หญิงด้วยกันเอง อันเป็นข้อถกเถียงที่แผ่ตร้อนเสมอในหมู่นักสตรีนิยม เป็นวาทกรรมที่ต้องคิดให้รอบคอบและใช้เป็นหลักคิดในการวางแผนสร้างเมือง เพราะผู้หญิงไม่ได้เหมือนกันทุกคน เมื่อต่างชนชั้น ต่างสีผิว และมีวิถีทางเพศต่างกัน ผู้หญิงก็จะให้ความหมายเรื่องการพักผ่อนหย่อนใจและการใช้สถานที่ (สาธารณะ/ในบ้าน) ต่างกันไปด้วย การจัดการเชิงโครงสร้างของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและพัฒนาเมืองจึงมีความสำคัญมากที่จะช่วยทำให้ความสลับซับซ้อนในความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเรื่องเพศสีผิว และชนชั้นได้รับการคลี่คลายลงไปบ้าง ซึ่งไม่ใช่การคลี่คลายเพียงเพื่อให้ผู้หญิงมีโอกาสเท่าเทียมกับผู้ชายเท่านั้น แต่มากไปกว่านั้นคือเพื่อให้ผู้หญิงทุกหมู่เหล่ามีโอกาสได้พักผ่อนหย่อนใจในเมืองได้อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งนับเป็นโอกาสที่เท่าเทียมกันตาม *วิถีชีวิตคนเมือง* (The Right to the City) อย่างแท้จริง การศึกษาของ Fenster (Fenster, 2006) ที่ศึกษาผู้หญิงกับการดำเนินชีวิตประจำวันในเมือง โดยศึกษาเรื่องความรู้สึกสะทกใจในการอาศัยอยู่ในเมือง ความรู้สึกเป็นเจ้าของ “เมือง” ที่ตนอาศัยอยู่ และความผูกพันที่ผู้หญิงมีต่อเมืองที่ตนอาศัยอยู่ และการศึกษาของ Bondi (Bondi 1998) ที่ศึกษาการใช้พื้นที่สาธารณะ (public) กับพื้นที่เฉพาะ (private) ในเขตเมืองของผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในเมือง ก็แสดงผลการศึกษาชัดเจนเช่นเดียวกันว่าแนวคิด *วิถีชีวิตคนเมือง* เป็นแนวคิดที่ถูกครอบงำด้วยระบบคิดชายเป็นใหญ่ และเป็นแนวคิดที่ขาดมุมมองเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งมีทั้งความสัมพันธ์เชิงอำนาจในเรื่องชายหญิง เพศทางเลือก ชนชั้นชาติพันธุ์ และบรรทัดฐานทางสังคม

สำหรับสถานที่พักผ่อนหย่อนใจอีกประเภทหนึ่งในเมืองกรุงเทพฯ อันได้แก่สถานเริงรมย์ยามราตรี สถานบันเทิงประเภทนี้ในกรุงเทพมหานคร ถูกก่อตั้งและดำเนินการบนฐานคิดแบบชายเป็นใหญ่ (Wilson, 2004) ผู้ประกอบการคิดว่าลูกค้าส่วนใหญ่น่าจะเป็นผู้ชาย จึงจัดสรรบริการแบบ

ที่ผู้ชายน่าจะชอบไว้รองรับ ไม่ว่าจะเป็นชาย ชายรักชาย ชายข้ามเพศเป็นหญิง และหญิงข้ามเพศเป็นชาย ส่วนผู้หญิงและหญิงรักหญิงเป็นเพียงองค์ประกอบของสถาบันเทียงยามราตรีเหล่านี้ ไม่ใช่ลูกค้าส่วนใหญ่ และไม่ใช่ลูกค้าขาประจำ

ปรากฏการณ์ที่สถาบันบันเทียงยามราตรีในกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่มีไว้สำหรับมนุษย์เพศชายเป็นเรื่องน่าสนใจมาก เพราะในทางกลับกัน หากมองจากมุมของผู้หญิงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมืองเอง ผู้เขียนพบว่าผู้หญิงในกรุงเทพมหานครเองก็มักจะไม่ได้ใช้สถานเริงรมย์ยามราตรีเหล่านี้เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจด้วยเช่นกัน ไม่ใช่เพียงแค่สถานประกอบการที่ไม่เอื้อต่อการเที่ยวกลางคืนของมนุษย์เพศหญิงในเมือง แต่ผู้หญิงเองก็หาปรารถนาที่จะใช้สถาบันบันเทียงยามราตรีเป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจเป็นประจำไม่ สถานที่พักผ่อนหย่อนใจของผู้หญิงในเมืองกรุงเทพคือห้างสรรพสินค้า (Wilson 2004) กรุงเทพมหานครจึงเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยห้างสรรพสินค้า มีห้างสรรพสินค้าหลายประเภท จำหน่ายสินค้าและบริการนานับชนิด สินค้าและบริการมีหลายระดับราคา ซึ่งทั้งหมดถูกก่อตั้งและดำเนินการเพื่อสนองต่อความต้องการทุกด้านของผู้หญิงทุกประเภทในสังคมเมืองกรุงเทพ

ประเด็นเรื่องการใช้พื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจของคนเมืองกรุงเทพทั้งชายและหญิง ทั้งในช่วงเวลากลางวันและในยามราตรี อันเป็นวิถีการใช้ชีวิตของผู้ชายและผู้หญิงในกรุงเทพมหานคร และ ประเด็นเรื่องการสร้าง “เมือง” กรุงเทพให้สอดคล้องและรองรับความต้องการของทั้งผู้ชายและผู้หญิงทุกชนชั้นในกรุงเทพมหานครจึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ น่าสนใจตรงที่คนในกรุงเทพสร้างกรุงเทพและกรุงเทพได้หล่อหลอมคนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพไปในตัวทุกวัน ไม่สามารถบอกได้ว่าอะไรเกิดก่อนกันเหมือนหนึ่งปรากฏการณ์ไก่กับไข่ที่ไม่สามารถบอกได้ว่าอะไร

เกิดขึ้นก่อนกัน บอกได้แต่เพียงว่า เมือง (urban city) กับคนที่อาศัยอยู่ในเมืองต่างมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแนบแน่น ไม่อาจแยกจากกันได้

การใช้พื้นที่สาธารณะ (public) และพื้นที่เฉพาะ (private) ในเขตเมืองนั้นไม่สามารถแบ่งแบบตายตัวโดยใช้หลักการใดหลักการหนึ่งได้ เนื่องจากยังมีปัจจัยด้านอื่นที่มีอิทธิพลต่อการใช้พื้นที่ในเขตเมือง เช่น ความเป็นเพศชายหญิงเพศทางเลือก แหล่งคนรวยคนจนในเมือง อุปนิสัย และการดำเนินชีวิตของชนชั้นกลางในเมือง เป็นต้น ดังจะเห็นจากตัวอย่างของเมืองกรุงเทพมหานคร ที่การถักทอกันอย่างแยกไม่ออกของความเป็นเพศและชนชั้นของคนในเมืองกรุงเทพทำให้ความหมายของพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เฉพาะในเขตเมืองกรุงเทพต้องปรับเปลี่ยนความหมายตาม ไม่ตายตัวไปตามการแบ่งพื้นที่สาธารณะและพื้นที่เฉพาะตามหลักคิดอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นหลักคิดด้านสตรีนิยมที่แบ่งว่าชายครองพื้นที่สาธารณะหญิงครองพื้นที่ในบ้าน หรือหลักคิดการแบ่งพื้นที่เมืองตามหลักทางภูมิศาสตร์ทั่วไป ด้วยเหตุนี้ นักสตรีนิยมภูมิศาสตร์ที่สนใจประเด็นความเป็นเพศในเมืองจึงต้องการให้แนวคิด The Right to the City ให้ความสำคัญกับเรื่องความเป็นเพศ (gender) และนักมานุษยวิทยาภูมิศาสตร์ David Harvey ได้พยายามเรียกร้องให้ The Right to the City ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของปัจเจกบุคคลใช้ทรัพยากรของเมืองอย่างคุ้มค่า แต่ต้องเป็นเรื่องของคนในเมืองทุกหมู่เหล่าเกิดความต้องการร่วมแล้วร่วมกันสร้างเมืองที่ตนอยู่อาศัยให้เป็นไปตามที่ต้องการด้วยกัน

เพศทางเลือก: เมืองเลือกเพศหรือเพศเลือกเมือง

แนวคิดของคนทั่วไปที่เชื่ออย่างสนิทใจว่ามนุษย์มีสองเพศคือเพศชายกับเพศหญิงนั้น (Binary System of Gender Norm) นอกจากจะส่งผลกระทบต่อการจัดระเบียบในสังคม เช่น ส่งผลต่อการเลี้ยงดูลูก (ลูกชายสีฟ้าลูกสาวสีชมพู) ส่งผลต่อการออกแบบชุดนักเรียน (ผู้ชายสวมกางเกงผู้หญิงสวมกระโปรง) ส่งผลต่อการกำหนดอัตราแรงงานขั้นต่ำ

(ผู้ขายได้ค่าแรงมากกว่าผู้หญิงในลักษณะงานเดียวกัน) และส่งผลกระทบต่อกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมในรูปแบบอื่นอีกมากมายแล้ว *แนวคิดมนุษย์มีเพียงสองเพศ* ดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อการสร้างเมืองอีกด้วย

สำหรับในกรุงเทพมหานคร พบว่าการประกอบสร้างเมืองกรุงเทพมหานคร ความเป็นเพศชายกับเพศหญิงกำกับอยู่ทุกหัวระแหง ห้องน้ำในสถานที่ราชการ ห้างสรรพสินค้า สนามบินล้วนแยกห้องเป็นชายหญิงชัดเจน (ไม่มีห้องน้ำเพศทางเลือก) เสื้อยืดที่วางขายตั้งแต่บนทางเท้าถึงร้านแบรนด์เนม แบ่งชัดเจนว่าตัดเย็บแบบบุรุษหรือสตรี (ไม่มีเสื้อผ้าแบบเพศทางเลือก) เพลงฮิตติดบอร์ดของผู้ฟังทุกรุ่นที่เปิดในทุกสถานีวิทยุในเมืองกรุงล้วนมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักระหว่างหญิงชาย (ไม่มีเพลงเนื้อหาความรักเพศทางเลือก) การใช้ชีวิตของคนเมืองกรุงเทพจึงคุ้นเคย วนเวียน และยอมรับ ความเป็นเมืองสองเพศคือชายและหญิงไปโดยปริยาย คนเมืองกรุงเทพทั่วไปที่เป็นผู้ชายผู้หญิงจะสามารถ “ไปได้” ในทุกพื้นที่ของเมืองกรุงเทพมหานคร ไม่ได้รู้สึกอึดอัดเพราะ “โลกนี้เป็นของฉัน” ผู้หญิงอาจจะรู้สึกไม่ปลอดภัยในบางพื้นที่ดังกล่าวไปแล้วข้างต้น อันเนื่องมาจากบรรทัดฐานทางสังคมในสังคมไทยว่าด้วยเรื่องบทบาทชายหญิง แต่ความรู้สึกไม่ปลอดภัยดังกล่าว *ไม่เหมือนกับ* ความรู้สึกของคนเพศทางเลือกที่อาศัยอยู่ในเมืองกรุงเทพที่รับรู้ว่ามีวิถีทางเพศของตน “ไปไม่ได้” ในกรุงเทพมหานครเมืองแห่งสองเพศ

แม้ว่าในทางหนึ่งกรุงเทพมหานครในฐานะเป็นเมืองของโลก (global city) ที่มีสินค้า (commodities) จากหลากหลายวัฒนธรรม หลั่งไหลเข้ามาให้คนกรุงเทพเลือกซื้อหาตามใจปรารถนา (desire) และสถานการณ์เช่นนี้ส่งผลให้บุคคลเพศทางเลือกในกรุงเทพมหานครสามารถหาความสุขให้แก่ตนเองได้พอสมควร (Wilson 2004) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่บุคคลเพศทางเลือกมีอำนาจเงินตราสามารถซื้อหาสินค้าและบริการได้อย่างเต็มที่ ซึ่งรวมไปถึงการซื้อหาบริการในแหล่งบันเทิงยามค่ำคืน

ในพื้นที่เฉพาะสำหรับบุคคลเพศทางเลือกชายรักชายและชายข้ามเพศ แต่เหล่านักวิชาการเพศทางเลือกสมัยหลังโครงสร้างโต้แย้งว่าแหล่งบันเทิงยามค่ำสำหรับบุคคลเพศทางเลือกไม่ใช่พื้นที่เพศทางเลือก (queer space) เท่าใดนัก แต่เป็นพื้นที่ที่ถูกครอบงำด้วยเงินตราและการซื้อหาเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่อยู่อาศัยในเมืองใหญ่ตามที่ Lefebvre วิพากษ์มากกว่า บุคคลเพศทางเลือกในเมืองกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่จึงรู้สึกได้ว่า “โลกนี้ไม่ใช่โลกของฉัน” เนื่องจากไม่เคยได้รับการยอมรับเชิงโครงสร้างจากระบบบริหารเมือง กรุงเทพมหานครไม่เคยกำหนดนโยบาย จัดสรรงบประมาณ หรือออกบทบัญญัติใดเพื่อสร้างเมืองกรุงเทพมหานครให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลเพศทางเลือก

นักสตรีนิยมภูมิศาสตร์และเมืองศึกษาได้ให้ความเห็นไว้มากมายว่าเมืองในโลกนี้เป็นเมืองที่ไม่ละเอียดอ่อนในเรื่องเพศ และผลของการมองข้ามความแตกต่างด้านเพศระหว่างหญิงชายทำให้ผู้หญิงได้รับผลกระทบจากการอาศัยอยู่ในเขตเมือง แต่ถึงที่สุดแล้ว แนวคิดที่เชื่อสนิทใจว่ามนุษย์มีสองเพศคือชายและหญิงนั้นต่างหาก ที่กลับส่งผลถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนจำนวนหนึ่งในเมืองอย่างคาดไม่ถึง กลุ่มคนเหล่านี้ได้แก่บุคคลเพศทางเลือก ภาวะความคับข้องใจอันเนื่องมาจากการเป็นบุคคลเพศทางเลือกส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันของบุคคลเพศทางเลือกอย่างหาที่สุดไม่ได้ (Doan 2010) เช่น ชายข้ามเพศรู้สึกไม่ปลอดภัยเมื่อต้องใช้ห้องน้ำสาธารณะร่วมกับผู้ชาย หรือบุคคลเพศทางเลือกจะต้องยอมแสดงออกว่าเป็นผู้ชายผู้หญิงตามเพศกำเนิดของตนเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมสองเพศได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการจัดการเมืองกรุงเทพในเชิงโครงสร้างจะตั้งอยู่บนฐานคิดแบบเมืองสองเพศ ทำให้บุคคลเพศทางเลือกไร้อัตน แต่ความเป็นเมืองใหญ่ของกรุงเทพมหานครก็ทำให้บุคคลเพศทางเลือกโดยทั่วไปรู้สึกถึงอิสรภาพในการดำเนินชีวิตประจำวันแบบเพศทางเลือก

มากพอสมควร อาจจะเป็นเพราะเมืองใหญ่มีขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก เมื่อบุคคลเพศทางเลือกก้าวเดินออกจากบ้านก็สามารถปะปนกับฝูงชนที่ต่างฝ่ายต่างไม่รู้จักรักกัน สามารถรอดพ้นจากสายตาของคนรู้จัก ไม่ต้องแบกรับความกดดันจากพ่อแม่ญาติพี่น้องที่ต้องการให้บุคคลเพศทางเลือกเป็นชายจริงหญิงแท้ ลักษณะสังคมเมืองในพื้นที่สาธารณะที่ความสัมพันธ์แบบเครือญาติเอนกเช่นในสังคมชนบทมีน้อยหรือแทบจะไม่มีเลยนับว่าเป็นสถานการณ์เชิงบวกสำหรับปัจเจกชนที่ต้องการหลุดพ้นจากการครอบงำของสถาบันครอบครัว บุคคลเพศทางเลือกจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครจึงรู้สึกได้ว่าเป็นเมืองของกรุงเทพฯ ทำให้พวกเขา/ลออกจากแรงกดดันจากพ่อแม่ญาติพี่น้องมากกว่า เรียกว่าอยู่ในเมืองใหญ่แล้วสบายใจมากกว่า

“ตอนหนูอยู่บ้าน ที่บ้านพ่อแม่ที่ตรง ต้องพูดผมพูดครับ แต่มาเรียนที่กรุงเทพ หนูก็ใช้คำว่าหนูจนชินเหมือนกัน หนูมาตั้งแต่ปอตรี แล้วก็ทำงาน แล้วมาต่อโท ก็เกือบสลิปปีแล้ว หนูก็ไม่ค่อยได้กลับบ้าน เพราะว่าไปปาก็ค่อยจ้อง เมื่อไหร่จะแต่งงาน แต่อยู่กรุงเทพ ก็ไม่ใช่จะเป็นตัวเองได้ตลอดนะ บางทีไปติดต่อกะไรที่ไหน ก็ต้องเป็นผู้ชาย เป็นผม ก็ซีเกียจต้องมาถูกมองถูกกว่าว่าเป็นตุ๊ด ขึ้นมอไซค์ก็ต้องเป็นแมนหน่อย ส่วนหนึ่งหนูก็ว่ามันปลอดภัยกว่าค่ะ”

ป้อม อายุ 26 ปี

สัมภาษณ์ 27 พฤศจิกายน 2561

“ความสบายใจ” ของบุคคลเพศทางเลือกที่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างไม่รู้สีกว่าตัวเองแปลกแยกจากคนอื่นในสังคมเป็นสภาวะการณ์ที่ Natalie Oswin (2008) บรรยายว่าเป็นสภาวะการณ์ของ Queer Space ที่ผอ นักวิชาการเพศทางเลือกสมัยหลังโครงสร้าง (poststructuralist queer theorist) ให้ความสนใจมากที่สุด กล่าวอีกนัยหนึ่งได้นักวิชาการกลุ่มนี้

เชื่อว่าพื้นที่เพศทางเลือกหรือ Queer Space ที่แท้จริงคือพื้นที่ที่คนทุกเพศสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่มีการแบ่งเป็นเขตพื้นที่รักต่างเพศ/พื้นที่เพศทางเลือก พื้นที่ที่ยังคงมีการกดขี่เบียดขับจนทำให้บุคคลเพศทางเลือกจำเป็นต้องสร้างพื้นที่ใหม่ให้แก่ตนเอง เช่น หมู่บ้านเกย์ในซานฟรานซิสโก หมู่บ้านเกย์ในแคนาดา เป็นสิ่งที่นักวิชาการกลุ่มนี้ได้แย้งว่าไม่ใช่สิ่งที่ควรจะเป็น

ในสังคมไทย ปรากฏการณ์ที่บุคคลเพศทางเลือกต้องยอมแสดงออกตามเพศกำเนิดเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทุกวันในชีวิตประจำวันของบุคคลเพศทางเลือกทั่วไป โดยส่วนใหญ่เจ้าตัวสามารถแสดงออกตามเพศกำเนิดได้อย่างราบรื่น ไม่ได้รู้สึกอึดอัดคับข้องใจแต่อย่างใด เพราะบุคคลเพศทางเลือกในสังคมไทยได้ผ่านกระบวนการรับรู้ทางสังคมมาตั้งแต่วัยเด็กว่าตนมีเพศกำเนิดใดและเพศกำเนิดนั้นควรจะแสดงออกอย่างไร ควรใช้สรรพนามเรียกตนเองและคำลงท้าย คะ/ครับอย่างไร ส่วนความรู้สึกคับข้องใจที่ต้องแสดงออกตามเพศกำเนิดนั้น ส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกรณีที่ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้

“ปกติเราไม่รู้สึกอะไร ทุกอย่างว่ากันไปตามสถานการณ์ในแต่ละวัน แต่ส่วนที่ทำให้รู้สึกอึดอัดมันจะเป็นเวลาเราถูกบังคับมากกว่า อย่างเช่นไปงานแต่งงาน อันนี้ไม่ชอบเลย ผู้หญิงแต่ละคนเขาจัดเต็มเสื้อผ้าหน้าผม แต่เราไม่เอากระโปรง จะทำยังไง จะนุ่งขายาว มันก็ไม่ได้ เราเป็นผู้หญิง อันนี้ยากสุดและเกลียดสุด เพราะมันเหมือนถูกบังคับ”

ดาว อายุ 38 ปี

สัมภาษณ์ 29 พฤศจิกายน 2561

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกโดยรวมของบุคคลเพศทางเลือกว่าการอยู่ในเมืองมีอิสรภาพมากกว่า สบายเนื้อสบายตัวมากกว่า เป็นตัวของตัวเองมากกว่า ยิ่งหากมีอำนาจเงินตรายิ่งเสมือนว่ามีทุกอย่างอยู่ในจื้อมือของ

ตน สิ่งเหล่านี้ทำให้เป็นอิสรภาพอย่างถึงที่สุดในกรุงเทพมหานครแห่งนี้ไม่ แท้จริงแล้วอิสรภาพระดับสูงสุดคืออิสรภาพในการแสดง (perform) “ความเป็นเพศ” ที่บุคคลเพศทางเลือกแต่ละคนเลือกแสดงในแต่ละสถานการณ์มากกว่า แต่ก็เกิดเป็นคำถามด้วยเช่นกันว่าอิสรภาพสูงสุดดังกล่าวเป็นอิสรภาพ จริงหรือไม่?

การอบรมบ่มเพาะจากสถาบันครอบครัวดังที่บุคคลเพศทางเลือกพยายามปลดแอก รวมกับกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมจากสถาบันอื่น เช่น สถาบันการศึกษา (ชุดนักเรียนนักศึกษาแบบแยกเพศ) สถาบันสื่อสารมวลชน (นำเสนอเพศทางเลือกกว่าไม่ปกติ) สถาบันสังคมในสาธารณะทั่วไป (ยอมรับความสัมพันธ์ชายหญิงเป็นอย่างดี) ตลอดจนถึงสถาบันระบบกฎหมายบ้านเมือง (ค่านำน่านามกำกับเพศตามกฎหมาย) การอบรมบ่มเพาะดังกล่าวทั้งหมดนี้ ที่ปัจเจกบุคคลคนหนึ่งได้รับในฐานะที่เกิดและเติบโตในสังคมไทย แท้จริงแล้วได้กลายเป็น “เข้าหลอม” อันทรงอิทธิพลต่อวิถีคิดและการเลือกของบุคคลว่าจะทำอย่างไรบ้างในชีวิตประจำวัน การแสดงออกถึงความเป็นเพศตามที่ได้รับการบ่มเพาะมา จึงเป็นการแสดงตามบทบาทที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูมา เพื่อดำรงชีวิตให้อยู่รอด การแสดงออกถึงความเป็นเพศนี้ไม่ใช่การแสดงแบบ Performance ซึ่งเจ้าตัวผู้แสดงตั้งใจตั้งใจแสดงตามบทบาทนั้น แต่เป็นการแสดงที่ Judith Butler (Butler, 1990) เรียกว่าเป็น Gender Performativity

เหตุการณ์ที่ชายรักชาย ป้อม (นามสมมุติ) ผู้ซึ่งนิยมเรียกตัวเองว่าหนู แต่สามารถแอบแมนได้อย่างสะดวกใจเมื่อต้องใช้บริการมอเตอร์ไซด์รับจ้าง ทั้งนี้เนื่องจากป้อมรู้สึกว่าจะตนเองจะได้รับความปลอดภัยมากกว่าหากแอบแมน หรือหญิงรักหญิง ดาว (นามสมมุติ) ผู้ไม่นิยมสวมกระโปรง จึงสามารถตัดสินใจได้ว่าตนเองเป็นคนไม่ชอบการไปร่วมงานแต่งงานที่ผู้หญิงผู้เข้าร่วมงานต้องแต่งกายด้วยกระโปรงและแสดงออกทั่วเรือนร่าง

แบบผู้ยิ่งผู้หญิง (Feminine Woman) ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงสถานการณ์ที่ทำให้ตนรู้สึกอึดอัดคับข้องใจเพราะไม่เข้าพวก

การแสดงออกของบุคคลเพศทางเลือกเช่นป้อมและดาวเป็นการแสดงถึงความเป็นเพศของตนที่ไม่ใช่การแสดงออกเฉพาะเหตุการณ์สำหรับป้อมไม่ใช่เพียงการโดยสารรถมอเตอร์ไซด์ที่ป้อมแอ็บแมน สำหรับดาวไม่ใช่เพียงงานแต่งงานที่ดาวใช้วิธีการปฏิเสธการร่วมงาน แต่ทั้งป้อมและดาว รวมทั้งชายหญิงทุกคน บุคคลเพศทางเลือกทุกคน มนุษย์ในสังคมทุกคน ต่างคนต่างแสดงออกถึงความเป็นเพศของตนทุกวัน ทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ กับทุกคนที่ได้พบปะในแต่ละวัน ไม่ใช่เหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเพียงเหตุการณ์เดียวที่มนุษย์แสดงออกถึงความเป็นเพศของตน การแสดงออกหลายครั้งรวมกันในภาพรวมต่างหากที่ทำให้บุคคลนั้นโดยรวมแล้วมีความเป็นผู้หญิง ผู้ชาย ชายรักชาย หญิงรักหญิง ชายข้ามเพศ หญิงข้ามเพศ ซึ่งทั้งหมดดังกล่าวเป็นการแสดงตามที่ได้รับการบ่มเพาะมาว่าในสังคมไทยเพศใดควรแสดงออกอย่างไร

ความสำคัญของการแสดงความเป็นเพศแบบที่เรียกว่า Gender Performativity จึงไม่ได้อยู่ที่บุคคลผู้ซึ่งกำลังแสดงเหมือนกับ Gender Performance ที่เจ้าตัวตั้งใจแสดงตามบทบาท แต่ความสำคัญของ Gender Performativity อยู่ที่สิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่บุคคลกำลังเผชิญอยู่ว่าต้องการให้บุคคลนั้นแสดงออกในสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์นั้นอย่างไร ซึ่งโดยธรรมชาติของการได้เรียนรู้ผ่านการอบรมบ่มเพาะตาม “เข้าหลอม” มาโดยตลอด บุคคลย่อมสามารถแสดงตามที่เรียนรู้มาได้ เรียนมาแบบใดในสังคมวัฒนธรรมแบบใดก็ย่อมแสดงออกมาเช่นนั้น คนเรียนรู้ว่าสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต้องการแบบใด คนจึงแสดงออกไปตามที่ได้เรียนรู้มา อีสราภในเมืองที่บุคคลเพศทางเลือกรู้สึกว่ามี ทำให้สบายเนื้อสบายตัว ปราศจากแรงกดดันจากพ่อแม่ญาติพี่น้อง จึงอาจจะไม่ใช่อีสราภในตัวของมันเองเสียทีเดียว หากแต่กลับกลายเป็นอีสราภ

ในการแสดงว่าในสถานการณ์ใดควรแสดงความเป็นเพศแบบใด ซึ่งในที่สุดแล้วกลับไม่ใช่อิสรภาพอย่างแท้จริง แต่เป็นการแสดงตามความทรงจำที่ได้รับการอบรมบ่มเพาะมา

หญิงรักหญิงประเภททอมบอยคนหนึ่งได้เล่าเหตุการณ์ครั้งหนึ่งในชีวิตให้ผู้เขียนฟัง ประสบการณ์ชีวิตของเธอดังกล่าวนี้สามารถอธิบายความเป็นเพศของมนุษย์ในสังคมหนึ่งได้เป็นอย่างดีว่าความเป็นเพศของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่มนุษย์ตั้งใจแสดงบทบาทตามที่ตนต้องการ (Gender Performance) แต่เป็นการแสดงตามที่มนุษย์ได้เรียนรู้ว่าสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ต้องการให้มนุษย์แสดงความเป็นเพศแบบใด แล้วมนุษย์จึงแสดงออกไปตามที่ได้เรียนรู้มา (Gender Performativity) ซึ่งนับว่าเป็นการเน้นย้ำว่าอิสรภาพใน เมืองที่บุคคลเพศทางเลือกรู้สึกว่ามีนั้น แท้จริงแล้วเป็นการแสดงตามผลของการเรียนรู้ที่บุคคลเพศทางเลือกในเมืองได้รับการบ่มเพาะมา หากเป็นอิสรภาพในการแสดงออกอย่างแท้จริงไม่

“เป็นทอม มีไหมที่ใช้ความเป็นผู้หญิงเอาตัวรอด .. มีค่ะ .. วันนั้นเราขับรถติดไฟแดงอยู่เลนกลาง ซึ่งมันเป็นเลนตรงพอไฟเขียวฉันคิดได้กะทันหันว่าต้องเลี้ยวขวา เราก็เลยเลี้ยวขวาปั๊บเลย .. แต่พอดีมีรถที่เขาอยู่เลนขวา เขาจะเลี้ยวขวา แต่เหมือนเราไปตัดหน้าเขาอะ พอเลี้ยวกันไปได้ปรากฏรถคันนั้นเขาตามมา บีบแตรยาวใส่ แล้วก็ปาดหน้าจอดขวางเราเลย ทำทางเอาเรื่องแน่ .. คนขับลงมาเป็นผู้ชาย .. แกมาเคาะกระจก พอเราเปิดแกเหมือนซกไปแป๊บอะ .. เราารู้สึกได้เลยอะว่าแกคิดว่าผู้หญิงขับรถ ไม่รู้ทำไมแต่รู้สึกแบบนั้น เราเป็นทอมผมยาวไง แต่เราก็อริบยกมือไหว้บอกพี่หนูขอโทษ .. แกก็บอกวันหลังต้องระวังหน่อยนะครับ .. เราก็เลยคิดว่าคราวนี้นัดรอดเพราะพี่แกน่าจะคิดว่า

เราเป็นผู้หญิง .. เราก็กุญแจอับหญิงสนองไปนิดนึงอะคะ
(ยิ้ม)”

ฝ่าย อายุ 38 ปี

สัมภาษณ์ 14 พฤศจิกายน 2561

ในเมืองกรุงเทพซึ่งถูกวางระบบให้เป็นเมืองสองเพศนั้น การยอมรับระบบการอบรมบ่มเพาะที่เชื่ออย่างสนิทใจใน*แนวคิดมนุษยมีสองเพศ*ย่อมส่งผลให้ปรากฏการณ์ Gender Performativity เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดไป สมาชิกของสังคมไทยจะยังคงได้รับการอบรมบ่มเพาะให้ยึดแนวทางการดำเนินชีวิตภายใต้*แนวคิดมนุษยมีสองเพศ*อย่างต่อเนื่องต่อไป โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวก็ตามมนุษย์ภายใต้ระบบการอบรมบ่มเพาะของสังคมไทยทุกคน รวมทั้งบุคคลเพศทางเลือก จะยังคงปฏิบัติตามแนวคิดนี้โดยคิดว่าสิ่งที่ปฏิบัติเป็นความเป็นเพศที่เป็น “ธรรมชาติ” ของมนุษย์แล้ว แม้ว่าคนเพศทางเลือกซึ่งเกิดมาแตกต่างหรือเลือกที่จะแตกต่างต้องการหอน้ำสาธารณะเฉพาะสำหรับเพศทางเลือก ต้องการสวมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายตามเพศทางเลือกของตน ต้องการค่าน้ำหนักนามที่ตรงกับความรู้สึกของตน หรือต้องการใช้สิทธิพลเมืองในการจดทะเบียนสมรสและสร้างครอบครัวเฉกเช่นชายหญิงทั่วไปก็ตาม ความต้องการของบุคคลเพศทางเลือกที่กล่าวมาเพียงบางส่วนเหล่านี้และประการอื่นมากมายจะไม่ได้รับการตอบสนองเชิงระบบภายใต้การอยู่อาศัยในเมืองกรุงเทพซึ่งเป็นเมืองสองเพศเลย

สำหรับ*วิถีชีวิตคนเมือง* (The Right to the City) อันเป็นสิ่งที่ผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองต้องร่วมกันสร้างมากกว่าจะช่วยกันฉกฉวยใช้ทรัพยากรของเมืองดังที่ David Harvey กล่าวไว้ นั่น บุคคลเพศทางเลือกอาจจะต้องร่วมกัน*ออกแบบ*เนื้อหาของการอบรมบ่มเพาะเรื่องความเป็นเพศของมนุษย์ใหม่ เพื่อจัด*แนวคิดมนุษยมีสองเพศ*ซึ่งไม่เป็นจริงและเก๋าคำครีออกไป แล้วเริ่มใช้*แนวคิด*ความเป็นเพศที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของ

ชีวิตมนุษย์ทุกคนแทน แนวคิดความเป็นเพศ (gender) ที่เหมาะสมคือแนวคิดที่เห็นความสำคัญของความแตกต่างทางเพศของมนุษย์ ละเอียดอ่อนต่อความเป็นเพศหลากหลายรูปแบบ และไม่เบียดขับความเป็นเพศแบบใดเลย

พื้นที่เมืองเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกสร้างเมืองที่ตนเองต้องการเสมอ พื้นที่ของเมือง กรุงเทพมหานครมีองค์กรภาคประชาสังคมจำนวนมากจดทะเบียนตามกฎหมาย ก่อตั้งในรูปแบบมูลนิธิและสมาคม เพื่อดำเนินกิจกรรมทางการเมือง ทางสังคม และทางการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลเพศทางเลือก หลายองค์กรก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเรียกร้องสิทธิพลเมืองให้แก่บุคคลเพศทางเลือกโดยเฉพาะ องค์กรเหล่านี้ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานตามแผนเป็นส่วนใหญ่ และเฉกเช่นเดียวกับ เมืองทั่วโลกที่ความสำเร็จขององค์กรภาคประชาสังคมเพื่อบุคคลเพศทางเลือกเหล่านี้มักจะถูกเหมารวมไปว่าเป็นความสำเร็จของเมือง (Goh 2017) แต่ในความเป็นจริงสำหรับเมืองกรุงเทพมหานคร จากที่องค์กรบริหารกรุงเทพมหานครไม่เคยกำหนดนโยบาย ไม่เคยจัดสรรงบประมาณ และไม่เคยออกบทบัญญัติใดเพื่อสร้าง เมืองกรุงเทพมหานครให้เอื้อต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลเพศทางเลือกมาอย่างไร อาจกล่าวได้ว่า ณ ปัจจุบันสถานการณ์ยังคงดำเนินไปเช่นเดิม องค์กรภาคประชาสังคมเพื่อบุคคลเพศทางเลือกจึงควรทุ่มเทสรรพกำลังในการร่วมกันกับ กรุงเทพมหานครในการสร้างเมืองกรุงเทพให้เป็นเมืองที่ตอบสนองความต้องการของสมาชิกสังคมเมืองกรุงเทพทุกคน กรุงเทพมหานครต้องไม่เป็นเพียงเมืองสำหรับผู้ชายเป็นหลักผู้หญิงเป็นรองและไม่ใช่มืองของบุคคลเพศทางเลือกเลยอย่างเช่นทุกวันนี้ องค์กรภาคประชาสังคมเพื่อบุคคลเพศทางเลือกควรเปลี่ยนทิศทางการทำงานร่วมกับกรุงเทพมหานครที่แต่เดิมมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องการป้องกันการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายรักชายมาเป็นการทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกทุกด้านให้แก่บุคคลเพศทางเลือก กรุงเทพมหานครควรมีนโยบายและการจัดสรรงบประมาณที่เหมาะสมเพื่อ

เอื้อให้ บุคคลเพศทางเลือกได้รับการดูแลตามสิทธิพลเมืองเสมือนกับที่ กรุงเทพมหานครได้ปฏิบัติการดูแลผู้ขายผู้หญิงใน เมืองกรุงเทพมหานครโดยตลอด

กล่าวเฉพาะในส่วนของยุทธศาสตร์การดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมเพื่อบุคคลเพศทางเลือกในพื้นที่เมืองกรุงเทพมหานครนั้น พบว่าแม้ว่าองค์กรภาคประชาสังคมเหล่านี้จะประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน เช่น เครือข่ายเพื่อนกะเทยไทยประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาในเอกสาร สด.43 ซึ่งเดิมมักจะระบุว่าจะกะเทยที่ได้รับอนุญาตให้ไม่ต้องเข้าคัดเลือกรากเหง้าทหาร “เป็นโรคจิตวิกลจริต” มาเป็นผู้ซึ่ง “ภาวะเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด” อันเป็นภาษาที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเป็นเพศของกะเทยที่เข้ารับการตรวจเลือกเกณฑ์ทหาร หรือกรณีสมาคมฟ้าสีรุ้งแห่งประเทศไทยดำเนินการให้ความรู้แก่เยาวชนชายรักชายและชายรักชายนักเที่ยวเพื่อลดอัตราการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มชายรักชายในกรุงเทพมหานคร หรือกรณีกลุ่มอัญจารีธรรมรงค์สร้างความเข้มแข็งในการดำเนินชีวิตแบบหญิงรักหญิงให้แก่สมาชิกมากกว่าสามทศวรรษ เป็นต้น

ความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรภาคประชาสังคมดังกล่าวเป็นตัวอย่างข้างต้นก่อให้เกิดอุปการแก่บุคคลเพศทางเลือกโดยตรง แต่ไม่เกิดอุปการต่อการเรียนรู้ของสังคมเมืองกรุงเทพ และไม่เกิดความพยายามที่จะสร้างเมืองร่วมกันกับผู้อื่นที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครด้วยกัน และกับกรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรบริหาร *วิถีชีวิตคนเมือง* ของบุคคลเพศทางเลือกในเมืองกรุงเทพ (The Right to the City among Queers in Bangkok) จึงไม่เกิดขึ้นสำหรับบุคคลเพศทางเลือกที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร บุคคลเพศทางเลือกในเมืองกรุงเทพมีเพียงโลกใบเล็กส่วนตัวของตัวเองท่ามกลางกระแสความเป็นเมืองสองเพศของกรุงเทพมหานคร

ผู้เขียนมองว่าองค์กรประชาสังคมเพื่อบุคคลเพศทางเลือกและบุคคลเพศทางเลือกที่อาศัยอยู่ใน กรุงเทพมหานครรู้สึกว่าการที่บุคคลเพศทางเลือกมีพื้นที่ของตัวเองตรงชายขอบเมืองกรุงเทพมหานครนั้นนับว่าเป็นพื้นที่ที่ปลอดภัยจากความคับข้องใจที่ได้รับจากกรุงเทพมหานครเมืองแห่งสองเพศแล้ว อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจบุคคลเพศทางเลือกจำนวน 149 คนในเมืองแห่งหนึ่ง (Doan 2007) การศึกษาระบุว่าแม้ว่าบุคคลเพศทางเลือกจะรู้สึกว่าเป็นพื้นที่เพศทางเลือก ณ ชายขอบเมืองจะปลอดภัยและเป็นเกราะป้องกันตนเองได้ดีเพียงใด แต่ความเป็นพื้นที่เฉพาะที่ทุกคนในเมืองรับรู้ว่าเป็นพื้นที่เพศทางเลือกนั่นเอง กลับส่งผลให้พื้นที่เฉพาะดังกล่าวจึงกลายเป็นเป้าหมายของการโจมตีได้ง่ายกว่า ผลการศึกษาของ Doan (Doan 2007) ระบุว่าเมืองซึ่งสร้างใหม่ได้เสมือนนั้นควรมองเรื่องความเป็นเพศใหม่ เพื่อร่วมกันสร้างพื้นที่เป็นมิตรกับบุคคลเพศทางเลือกไม่ควรแยกพื้นที่หญิง พื้นที่ชาย พื้นที่เพศทางเลือก แต่ควรสร้างพื้นที่ที่มีความเป็นมิตรกับความเป็นเพศทุกรูปแบบในทุกพื้นที่ของเมือง

ตามหลักคิดวิถีชีวิตคนเมือง (The Right to the City) นั้น การตระหนักว่าพื้นที่เมืองเป็นพื้นที่ที่คนหลากหลายตาอาศัยอยู่ร่วมกันต่างคนต่างใช้ชีวิตประจำวันของแต่ละคนบนพื้นที่เดียวกัน เมืองเป็นของทุกคน หากบุคคลเพศทางเลือกเลือกที่จะสร้างเมืองที่เอื้อต่อความเป็นเพศทางเลือก วันหนึ่งในอนาคตกรุงเทพมหานครเมืองสองเพศอาจล่มสลาย เนื่องการบ่มเพาะเรื่องความเป็นเพศอาจครอบคลุมความเป็นเพศทุกประเภท (Inclusive) อาจได้รับการผลิตซ้ำในสถาบันทุกแขนงอย่างต่อเนื่องจนฝังรากลึกกลายเป็นบรรทัดฐานของเมืองกรุงเทพ และอาจนำไปสู่การสร้างพื้นที่เมืองและการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับพื้นที่เมืองที่เอื้อต่อการอาศัยอยู่ร่วมกันของคนทุกเพศทุกชนชั้นในกรุงเทพมหานครได้

กามารมณ์ในเมืองกรุงเทพ

กรุงเทพมหานครเป็นที่รู้จักในแง่หนึ่งว่าเป็นเมืองหลวงของกามารมณ์ เมื่อนานาชาติกล่าวถึงเมืองท่องเที่ยวเชิงกามารมณ์ (Sex Tourism) ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีก็จะได้รับการจัดอันดับให้อยู่ในลำดับต้นของโลก โดยมีกรุงเทพมหานครและเมืองพัทยาเป็นปลายทางยอดนิยมที่นักท่องเที่ยวประเภทนี้ถามหา ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏหลักฐานว่าการขายบริการทางเพศไม่ผิดกฎหมาย การค้าประเวณีเริ่มผิดกฎหมายในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ตามพระราชบัญญัติปราบการค้าประเวณี 2503 ซึ่งต่อมาได้มีการตราพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539 ขึ้นมาใช้แทนที่พระราชบัญญัติฉบับเดิม ความแตกต่างสำคัญระหว่างพระราชบัญญัติสองฉบับดังกล่าวคือพระราชบัญญัติฉบับใหม่มองว่าผู้ขายบริการทางเพศเป็นเหยื่อของกระบวนการค้าประเวณี ไม่ใช่อาชญากรตามความผิดที่ระบุในพระราชบัญญัติฉบับเดิม

ผู้ขายบริการทางเพศในเมืองกรุงเทพมหานครมีทั้งประเภทสังกัดสถานบันเทิงที่มีอยู่ดาษดื่นในกรุงเทพมหานคร อิสระชนที่ประกอบอาชีพขายบริการเป็นครั้งคราว ผู้หญิงขายบริการ ผู้ชายขายบริการ และผู้ขายข้ามเพศขายบริการ แต่องค์ประกอบของกามารมณ์ในเมืองกรุงเทพมหานครมีแต่เพียงผู้ประกอบอาชีพค้าบริการ ผู้ซื้อบริการทางเพศ และองคาพยพของกิจการค้าบริการทางเพศ (Sex Tourism Industry) เท่านั้น แต่ยังมีองค์ประกอบสำคัญที่สุดคือตัวกามารมณ์ (sexual desire) ที่ทำให้สีสันของกามารมณ์ในเมืองกรุงเทพแตกต่างและน่าสนใจ

นักวิชาการ Gayle Rubin (Rubin, 1984) ได้เคยตั้งข้อสังเกตรูปแบบของเพศสัมพันธ์ในประเทศอังกฤษยุควิกตอเรียไว้ว่าสามารถแบ่งลักษณะเพศสัมพันธ์ตามวิธีคิดของผู้คนในยุควิกตอเรียได้เป็น 2 แบบคือ เพศสัมพันธ์ที่ “ดี” และเพศสัมพันธ์ที่ “ไม่ดี” โดยเพศสัมพันธ์ที่ “ดี” หมายถึง

เพศสัมพันธ์ที่ต้องเกิดขึ้นในสถาบันการแต่งงานเท่านั้น (เพศสัมพันธ์ก่อนแต่ง “ไม่ดี” เพศสัมพันธ์นอกสมรส “ไม่ดี”) นอกจากนี้เพศสัมพันธ์ที่ “ดี” ภายใต้อาณัติการแต่งงานหมายถึงต้องเป็นเพศสัมพันธ์ระหว่างชายหนึ่ง หญิงหนึ่ง (เพศสัมพันธ์ระหว่างชายชาย/หญิงหญิง “ไม่ดี” เพศสัมพันธ์หมู่ “ไม่ดี”) เพศสัมพันธ์ที่คู่สมรสอยู่ในวัยเดียวกัน (ความสัมพันธ์แบบโคเก้เกี้ยวพาราสี “ไม่ดี” ผู้หญิงกินเด็ก “ไม่ดี”) และเพศสัมพันธ์ที่ “ดี” ต้องเป็นไปเพื่อสืบสายโลหิตและเผ่าพันธุ์มนุษย์ (เพศสัมพันธ์เพื่อสนองตัณหา “ไม่ดี” เพศสัมพันธ์เพื่อหารายได้ “ไม่ดี”) ข้อสังเกตของ Rubin ทำให้ความเข้าใจเรื่องเพศสัมพันธ์กระจ่างมากขึ้นว่าเหตุใดเพศสัมพันธ์บางลักษณะที่เกิดขึ้นในสังคมไทยจึงไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม เหตุใดพลเมืองดิจิทัลหรือชาวเน็ตจึงรังเกียจความสัมพันธ์ระหว่างแม่ทงกรานต์หลังจากลือกันไปในโลกโซเชียลว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวนั้นเป็นการคบซ้อนระหว่างที่ทงกรานต์ยังสมรสอยู่กับอดีตรรยา

การมรณเป็นแรงขับให้เกิดเพศสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นเพศสัมพันธ์ที่ “ดี” หรือเพศสัมพันธ์ที่ “ไม่ดี” แต่สังคมไทยเป็นสังคมที่น้อมรับอุดมการณ์เรื่องเพศ (Sex Ideology) ของประเทศอังกฤษยุคโบราณมาปฏิบัตินับตั้งแต่สมัยประเทศสยามเริ่มสร้างชาติสร้างแผ่นดินให้หลุดพ้นจาก “ความล้าหลัง” ทางวัฒนธรรมและพยายามจะ “สร้างชาติ” ให้มีความศิวิไลซ์ทัดเทียมกับนานาประเทศที่พัฒนาแล้ว (ก้องสกล 2545) การมรณอันเป็นแรงขับให้เกิดเพศสัมพันธ์ก่อนแต่ง เพศสัมพันธ์ในวัยรุ่น เพศสัมพันธ์นอกสมรส เพศสัมพันธ์ของบุคคลเพศทางเลือก เพศสัมพันธ์หมู่ เพศสัมพันธ์ระหว่างโคเก้เกี้ยวพาราสี เพศสัมพันธ์แบบไม่ผูกมัด และการมรณที่ขับให้ผู้หญิงซื้อบริการทางเพศ ล้วนเป็นการมรณที่ “ไม่เหมาะสม” และไม่เป็นที่ยอมรับ แต่กลับเป็นการมรณที่แฝงอยู่ในชีวิตมนุษย์อย่างอิสระ ลักษณะเพศสัมพันธ์ที่ย้อนแย้งกับอุดมการณ์เรื่องเพศอันสะอาดหมดจดไร้มลทินที่สังคมไทยน้อมรับจากอังกฤษยุคโบราณมาปฏิบัติ อันสะท้อนให้เห็นถึงการมรณของมนุษย์ และปรากฏเป็นสีสัน

ของการมรณในเมืองกรุงเทพอย่างน่าสนใจนี้ นักวิชาการ Phil Hubbard (Hubbard 2001) กล่าวถึงลักษณะแบบนี้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่มีความละเอียดในเนื้อหามากกว่าความสะอาดหมดจดไร้มลทินของอุดมการณ์เรื่องเพศ ดังเช่นสถานการณ์ที่การค้าประเวณีในประเทศไทยผิดกฎหมายมาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 แต่คนเดินดินในพื้นที่เมืองกรุงเทพมหานครต่างคุ้นเคยกับสถานบันเทิงที่มีอยู่อย่างดาษดื่น ที่ประตูเปิดกว้างเปิดรับทุกคนที่อายุมากกว่า 18 ปีทุกวันไม่มีวันหยุด ที่มีการค้าบริการทางเพศสำหรับลูกค้าทั้งชาย ชายรักชาย และชายข้ามเพศอย่างเอิกเกริก ทั้งคนไทยและชาวต่างชาติอาจจะไม่รู้ด้วยซ้ำว่าการค้าประเวณีเป็นสิ่งผิดกฎหมายในประเทศไทย หรือรับรู้แต่ไม่ได้รับผลกระทบเนื่องจากยังคงสามารถเข้ารับบริการได้โดยปราศจากการถูกดำเนินคดีตามกฎหมายมาโดยตลอด ความ เป็นเมืองแห่งการมรณอย่างสมบูรณ์แบบของเมืองกรุงเทพทำให้การมรณในเมืองกรุงเทพแตกต่างและหาไม่ได้จากเมืองที่ไม่ใช่เมือง

การมรณในเมืองไม่ใช่การมรณที่เกิดขึ้นเฉพาะกับมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในเมือง หากแต่เป็นการมรณที่สามารถเกิดขึ้นได้กับมนุษย์ทุกผู้ทุกนามเป็นปกติทั่วไป แต่สังคมเมืองเปิดโอกาสให้การมรณที่เป็นแรงขับให้เกิดเพศสัมพันธ์ที่ “ไม่ดี” ได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์มากกว่า และได้รับการสนับสนุนด้านแหล่งปลดปล่อยมากกว่า ทั้งในส่วนของแหล่งเริงรมย์ที่มีจำนวนมหาศาลมากกว่า และในด้านทัศนคติของผู้คนในสังคมเมืองที่สัมพันธ์กันแบบเครือญาติน้อยกว่า และเพศสัมพันธ์ทุกประเภทในสังคมไทยยังคงเกิดขึ้นในที่ไร้ฐานมากกว่า จึงเป็นเหตุให้การมรณในพื้นที่เมืองเกิดขึ้นได้เป็นปกติมากกว่า² เมืองกรุงเทพมหานครจึงเป็นสถานที่ที่ร่วมสร้างความชอบธรรมให้แก่การมรณของมนุษย์ได้มากกว่าสังคมชนบท

บทส่งท้าย

ราชบัณฑิตยสถาน (2524) อธิบายว่าความเป็นเมืองหมายถึง กระบวนการที่ชุมชนกลายเป็นเมือง ผู้เขียนตั้งข้อสังเกตเพิ่มเติมจากการสังเกตกรุงเทพมหานครในฐานะเมืองว่าลักษณะของความเป็นเมืองที่เด่นชัดคือมีการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรโดยการย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่รวมกันอย่างหนาแน่น พื้นที่เมืองมักจะมีความเจริญก้าวหน้าด้านสาธารณูปโภคและมีความสมบูรณ์พร้อมของเครื่องอุปโภคบริโภค มีอาณาบริเวณกว้างขวาง มีการประกอบกิจการค้าขายสินค้าและบริการทุกขนาด และทุกประเภทเป็นจำนวนมาก และนอกจากนี้เมืองยังเป็นศูนย์กลางของการเมือง การทำมาหากินสร้างรายได้ การศึกษา และการดำเนินชีวิตหลากหลายรูปแบบ (Heterogeneous Lifestyles)

ตามหลักการที่นักมานุษยวิทยาภูมิศาสตร์ David Harvey กล่าวไว้ว่าแท้จริงแล้ว*วิถีชีวิตคนเมือง* (The Right to the City) เป็นสิ่งที่สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยการร่วมแรงร่วมใจกันของผู้คน/กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในเมือง กล่าวได้ว่าหากต้องการเมืองแบบใดก็สามารถร่วมกันสร้างเมืองแบบนั้นได้

อย่างไรก็ตาม ความเป็นสังคมเมืองกรุงเทพกลับไม่ได้ถูกสร้างให้เป็นไปตามแนวคิดการสร้างเมืองตามหลักวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องเกี่ยวกับความเป็นเพศและการดำรงอยู่ของคนกรุงเทพตามวิถีทางเพศของตน กรุงเทพมหานครในฐานะเมืองทุกวันนี้จึงเป็นได้เพียงสถานที่พลดปล่อยกามารมณ์สมกับความเป็นเมืองเฉกเช่นเมืองในทุกมุมโลก แต่กรุงเทพมหานครยังคงไม่ใช่เมืองที่ถูกร่วมกันสร้างให้เป็นเมืองที่มีความละเอียดอ่อนและมีความเป็นมิตรต่อความแตกต่างทางเพศของคนในกรุงเทพเพศชาย เพศหญิง และเพศทางเลือก เช่น ชายรักชาย หญิงรักหญิง ชายข้ามเพศ หญิงข้ามเพศ นอกจากนี้ผู้คนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ซึ่งเป็นมนุษย์ที่มีความเป็นเพศแตกต่างกัน ยังมีความแตกต่างด้านเพศวิถี ชนชั้น การศึกษา และฐานะทางเศรษฐกิจอีกด้วย

สภาวะการณ์ที่ต่างคนต่างอยู่ ต่างคนต่างดิ้นรนเพื่อสนองตอบต่อความต้องการของตนเอง ต่างคนต่างฉกฉวยผลประโยชน์จากทรัพยากรที่เมืองมิให้แต่เพียงอย่างเดียวของผู้คนที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครอาจเป็นความเสี่ยงที่ Henri Lefebvre นักปรัชญาด้านเมืองศึกษาชาวฝรั่งเศส เป็นห่วง เมืองทุกเมืองในโลกนี้ นั่นคือผู้คนที่อาศัยอยู่ในเมืองจะไม่เหลือคุณค่าของความเป็นคนเพราะอาจจะถูกครอบงำด้วยระบบทุนนิยม และต้องกลายพันธุ์เป็นมนุษย์ที่เห็นเงินเป็นใหญ่ไปเสียสิ้น ซึ่งหากเมื่อถึงเวลานั้นอย่างแท้จริงแล้ว ความเป็นเพศของมนุษย์ที่อาศัยอยู่ในเมือง กรุงเทพมหานครจะถูกลดรูปลงเหลือเพียงการฉ้อโกงที่ซื้อขายได้ด้วยเงิน แต่สิทธิที่จะดำรงอยู่และดำเนินชีวิตตามเพศวิถีของตนในแง่มุมอื่น เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การสมรส การรักษาพยาบาล อาจไม่ใช่สิ่งที่สามารถหาได้ในเมืองกรุงเทพมหานครแห่งนี้

เชิงอรรถ

- ¹ ผู้เขียนแปลวลี The Right to the City เป็นภาษาไทยว่า “วิถีชีวิตคนเมือง” แทนการแปลตรงตัวว่า “สิทธิ (ที่จะอยู่) ในเมือง” ด้วยเชื่อว่าการแปลตามนัยยะแบบนี้มีความพ้องกับการให้ความหมายของ David Harvey (Harvey 2008) ที่ระบุว่า The Right to the City มีความหมายมากกว่าสิทธิของปัจเจกชนในการเข้าถึงทรัพยากรของเมือง แต่หมายรวมถึงการที่คนในเมืองร่วมกันสร้างเมืองตามวิถีที่ทุกคนต้องการด้วยกัน The Right to the City ไม่ใช่สิทธิของคนคนเดียว แต่เป็นความร่วมมือร่วมใจกัน “สร้างเมือง” ให้เป็นอย่างที่ตนเองและกลุ่มต้องการ
- ² การจับจ้องพฤติกรรมเกี่ยวกับเพศและความสัมพันธ์ของบุคคลสาธารณะโดยใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ ซึ่งชาวเน็ตมีความชำนาญด้านการหาข้อมูล/แต่งข้อมูล/เผยแพร่ข้อมูลและข้อวิพากษ์โดยใช้อุดมการณ์ทางเพศแบบอังกฤษโบราณเป็นแนวคิดหลักในการปฏิบัติการนั้น ไม่ใช่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมเมืองเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากสังคมออนไลน์มีอาณาบริเวณเฉพาะของความเป็นสังคมออนไลน์ที่อยู่เหนือขอบเขตของความเป็นสังคมเมือง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ก้องสกล กวินวิฤกุล. 2545. การสร้างร่างกายพลเมืองไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม พ.ศ.2481-2487. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2524. พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษไทย. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป.

ภาษาอังกฤษ

- Beebeejaun, Yasminah. 2016. "Gender, Urban Space, and the Right to Everyday Life," *Journal of Urban Affairs* 39(3): Published online: 23 December 2016.
- Bondi, Liz. 1998. "Gender, Class and Urban Space: Public and Private Space in Contemporary Urban Landscapes," *Urban Geography* 19(2): Published online: 16 May 2013.
- Butler, Judith. 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge. USA.
- Butler, Judith. 1988. "Performative Acts and Gender Constitution: An Essay in Phenomenology and Feminist Theory," *Theatre Journal* 40(4): Published by: The Johns Hopkins University Press.
- Collie, Natalie. 2013. "Walking in the City: Urban Space, Stories, and Gender." In *Gender Forum* 42: Publication date: April 1, 2013.
- Doan, Petra L. 2010. "The Tyranny of Gendered Spaces: Reflections from Beyond the Gender Dichotomy," *Gender, Place & Culture* 17(5): Published online: 25 August 2010.
- Doan, Petra L. 2007. "Queers in the American City: Transgendered Perceptions of Urban Space," *Gender, Place & Culture* 14(1), Published online: 18 April 2007.
- Fenster, Tovi. 2006. "The Right to the Gendered City: Different Formations of Belonging in Everyday Life," *Gender, Place & Culture* 14(3), Published online: 20 August 2006.

- Goh, Kian. 2017. "Safe Cities and Queer Spaces: The Urban Politics of Radical LGBT Activism," *Annals of the American Association of Geographers*; Volume 108(2): Social Justice and the City. Published online: 18 December 2017.
- Harvey, David. 2012. *Rebel Cities From the Right to the City to the Urban Revolution*. London and New York: Verso.
- Harvey, David. 2008. "The Right to the City," *New Left Review* (53): 23–40.
- Hubbard, Phil. 2001. "Sex Zones: Intimacy, Citizenship and Public Space," In *Sexualities* 4(1): 51–71.
- King, Loren Antony. 2018. "Henri Lefebvre and the Right to the City." In *Philosophy of the City Handbook*. Sharon Meagher and Joe Biehl (Editors). Routledge.
- Lefebvre, Henri. 1968. *Le Droit À La Ville*. Paris: Anthropos.
- Nakhal, Jana. 2015. "Women as Space/Women in Space: Relocating our Bodies and Rewriting Gender in Space." In *Kohl: A Journal for Body and Gender Research*; Volume 1(1).
- Oswin, Natalie. 2008. "Critical Geographies and the Uses of Sexuality: Deconstructing Queer Space." In *Progress in Human Geography* 32(1): 89–103. Published online: February 1, 2008.
- Rubin, Gayle. 1984. "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality". In Carole S. Vance (ed), *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. Routledge and Kegan Paul.
- Salih, Sara. 2002. *Judith Butler*. London and New York: Routledge.

- Scruton, Sheila and Watson, Beccy. 1998. "Gendered Cities: Women and Public Leisure Space in the 'Postmodern City,'" *Leisure Studies* 17(2): Published online: 1 December 2010.
- Tyler, Melissa and Cohen, Laurie. 2010. "Spaces That Matter: Gender Performativity and Organizational Space," In *Organization Studies* 31(2): 175 – 198.
- Wilson, Ara. 2004. *The Intimate Economies of Bangkok: Tomboys, Tycoons, and Avon Ladies in the Global City*. Berkeley: University of California Press.